

SREČANJE DIREKTORJEV ISSN-CENTROV

Srečanje direktorjev ISSN-centrov, ki je potekalo v Sarajevu od 4. do 7. oktobra 2011 v prostorih Nacionalne i univerzitetne biblioteke BIH, je bilo odlično organizirano in izjemno gostoljubno. Skupaj s tremi predstavniki Mednarodnega ISSN-centra (ISSN International Centre) in opazovalci (EDINA, IZUM) se ga je udeležilo 41 udeležencev iz 27 držav ter Adisa Žero in Anja Mastilović iz ISSN-centra Bosne in Hercegovine. Iz držav nekdanje Jugoslavije so se srečanja udeležile tudi Dunja Kalčič (Slovenija), Vesna Vučković (Črna Gora) in Danijela Getliher (Hrvaška).

POROČILO MEDNARODNEGA ISSN-CENTRA

Françoise Pellé, direktorica Mednarodnega ISSN-centra (v nadaljevanju IC), je predstavila poročilo o dejavnostih IC v minulem letu. V skupnost ISSN, ki ima trenutno 88 članic, sta vstopili Dominikanska republika in Lesoto. Organizirali so različna srečanja, sestanke in izobraževanja za nacionalne centre. Dostop do Registra ISSN je od marca letos mogoč tudi preko protokola OAI-PMH, ki je zanimiv tudi za ponudnike baz podatkov (npr. baza podatkov INSPEC). Začeli so izdajati spletni časopis *ISSN newsletter* in uporabljati program za učenje na daljavo. Za povečanje prodaje je IC najel strokovnjake za marketing. Pripravili so novo standardno licenčno pogodbo. Sodelovanje s partnerji se uspešno nadaljuje, med partnerji je bil prvi omenjen IZUM, nato še ISBN, EDINA in druge. IC aktivno sodeluje v različnih skupinah za standardizacijo, med drugim v ISO/TC46, DOI, ANFOR, RFID.

REGISTER ISSN

V Register ISSN je bilo dodanih skoraj 65.500 novih zapisov, kar je nekoliko manj kot prejšnja leta, ker ni bilo nobenega projekta v zvezi s polavtomatskim dodeljevanjem ISSN in kreiranjem zapisov. Konec leta 2010 je bilo v Registru ISSN 1.555.307 zapisov (1.447.705 za tiskane vire, 83.507 za spletne vire idr.).

Tabela 1: Vrste virov v Registru ISSN

Vrsta vira	Število zapisov
Periodične publikacije	1.066.973
Časniki	41.091
Monografske serije	147.155
Spletne strani	2.608
Baze podatkov	556
Publikacije z nevezanimi listi	1996
Drugo	284.035

DODELJEVANJE ISSN

Kontinuirani viri na mobilnih napravah

Pregled in možnosti za dodeljevanje ISSN kontinuiranim virom za mobilne naprave ("ISSN assignment to resources available on mobile devices") je predstavil sodelavec IC François-Xavier Pelegrin.

Kontinuirani viri so dostopni na različnih mobilnih napravah (kot so pametni telefoni, tablice, e-bralniki), vsebina pa je v primerjavi s spletno verzijo okrnjena. Za dodeljevanje ISSN je več možnosti:

- verzijam za mobilne naprave se ISSN ne dodeljuje, če obstajata spletna in mobilna verzija,
- za vse mobilne verzije se dodeli en ISSN,
- na zahtevo založnika je treba dodeliti ISSN, tudi če obstaja samo mobilna verzija.

Po živahni debati so sprejeli sklep, da se vsem elektronskim virom (spletnim in mobilnim) dodeljuje le en ISSN.

Elektronski arhivi

Končno poročilo delovne skupine za dodeljevanje ISSN elektronskim arhivom (*ISSN assignment to electronic archives: final report*) – skupina je bila ustanovljena na lanskem srečanju ISSN, čeprav razprava poteka že od leta 2009 – je predstavil sodelavec IC François-Xavier Pelegrin.

Namen delovne skupine je definiranje pravila

za dodeljevanje ISSN digitalnim reprodukcijam kontinuiranih virov. IC podpira dve možnosti:

1. da digitalno reprodukcijo razumemo kot elektronsko verzijo kontinuiranega vira in ji zato podelimo svoj ISSN;
2. da digitalni reprodukciji in elektronski izdaji kontinuiranega vira (angl. *born digital*) dodelimo samo en ISSN.

Delovna skupina je pripravila predlog novega pravila: "Dodeliti je treba nov ISSN za digitalno reprodukcijo tiskane serijske publikacije, ki je prenehala izhajati ali še izhaja, razen, kadar je ISSN že dodeljen elektronski izdaji (angl. *born digital*) serijske publikacije z istim naslovom. V tem primeru naj se uporablja ISSN elektronske izdaje."

Vprašalnike so poslali 40 institucijam različnega tipa: 18 se jih strinja s pravilom, v treh se ne strinjajo, a ne bodo nasprotovali (CLOCKSS/LOCKSS, JSTOR) in tri so proti (NFAIS, EBSCO, Strandford University). Delovna skupina predlaga uporabo prvega pravila, ob čemer je treba:

- zabeležiti datume in podatke o založniku originalne tiskane izdaje in digitalne verzije,
- jasno ločiti institucijo, odgovorno za digitalizacijo, od založnika.

Delovna skupina je pripravila predloge za katalogizacijo digitalnih reprodukcij v zapisih ISSN:

- zapis se nanaša na elektronsko izdajo, kadar hkrati z njo obstaja ena ali več digitalnih reprodukcij, v polja 856 pa se dodajo podatki o digitalnih reprodukcijah;
- kreira se zapis za digitalno reprodukcijo in za originalno tiskano izdajo, kadar elektronska izdaja ne obstaja;
- podatki se vpisujejo v polje 210 po UNIMARC oziroma v polje 260 po MARC 21, kadar založnik tiskane verzije omogoča dostop tudi do digitalnega arhiva;
- v polje 325 po UNIMARC oziroma v polje 533 po MARC 21 se vpisujejo podatki o reprodukciji, kadar se založnik tiskane verzije razlikuje od ponudnika dostopa do digitalnega arhiva; podatki o založniku tiskane izdaje pa v polje 210 po UNIMARC oziroma v polje 260 po MARC 21;
- v zapisu za originalno tiskano izdajo je treba vpisati začetne in končne letnice (polje 100 po UNIMARC oziroma polje 008 po MARC 21) ter začetne in končne letnice digitalne reprodukcije v polja 210 po UNIMARC oziroma v polje 260 po MARC 21 in polje 325 po UNIMARC oziroma polje 533 po MARC 21;

- dodeli se le en ISSN, kadar na različnih spletnih straneh obstaja več digitalnih reprodukcij iste serijske publikacije, zapis pa se nanaša na prvo verzijo; v polja 856 se dodajo podatki o drugih digitalnih reprodukcijah;
- ISSN se ne dodeljuje, kadar je na spletnih straneh majhno število digitaliziranih števil neke serijske publikacije;
- pri oblikovanju ključnih naslovov se upošteva enako pravilo kot pri drugih publikacijah;
- status digitalne reprodukcije je enak statusu tiskane publikacije;
- država izdaje v polju 102 po UNIMARC oziroma v polju 044 po MARC 21 se mora ujemati s podatkom o založniku v polju 210 po UNIMARC oziroma v polju 260 po MARC 21.

Pravilo je v pripravi, zato ga nacionalni centri še ne morejo uporabljati.

Nato so pozvali, naj se javijo tisti nacionalni centri, ki bi lahko takoj začeli testno kreirati zapise po predlaganem pravilu in uporabljati polje o reprodukciji. Med drugimi se je javila tudi Dunja Kalčič iz ISSN-centra Slovenija. V nacionalnih centrih, ki še ne morejo začeti uporabljati polja o reprodukciji, bodo še naprej vpisovali samo podatke o založniku.

Na to temo se je razvila zanimiva debata, ki je razkrila mnogo pomislekov nacionalnih centrov in posebnosti v praksi: trenutna situacija je pomembnejša od prejšnjega stanja, odgovornost za digitalizacijo je razpršena, problem je identifikacija podobnih vsebin, različni ponudniki lahko digitalizirajo vsebino za različna obdobja, pri podpori citiranju je treba natančno vedeti, na kateri vir se citat nanaša in če to ne bo ISSN, bodo založniki poiskali neki drugi identifikator itd.

Dogovorili so se za enoletno poskusno fazo. Kadar se država izdaje razlikuje od države digitalne reprodukcije, mora nacionalni center države, v kateri je izdana digitalna reprodukcija, obvestiti nacionalni center države, v kateri je izdana tiskana verzija.

PROJEKTI

The Keepers Registry

Servis, ki je nastal v okviru projekta PEPRS, je predstavil Peter Burnhill, direktor akademskega centra EDINA. Namen tega projekta je zbiranje podatkov o e-časopisih različnih založnikov, shranjenih v arhivih, ki se ukvarjajo s permanentnim hranjenjem vsebin e-časopisov, da bi knjižnicam in drugim uporabnikom zagotovili stalen dostop do znanstvenih objav. Projekt

temelji na primerjavi podatkov ponudnikov vsebin e-časopisov ter podatkov v Registru ISSN. Beta verzija servisa The Keepers Registry je dostopna na spletnem naslovu <http://thekeepers.org/>. Omogoča iskanje po osnovnih bibliografskih podatkih, založnikih in podatkih o zalogi v arhivih e-časopisov. Vključili so le e-časopise z dodeljenim ISSN (tiskane ali elektronske verzije), ker za druge nimajo identifikatorja. Identifikacija e-časopisov poteka na osnovi ISSN-L, e-časopisom, ki nimajo ISSN elektronske verzije, pa na osnovi ISSN tiskane verzije. Veliko e-časopisov pa sploh nima zapisa v Registru ISSN, čeprav imajo dodeljen ISSN (angl. *unreported ISSN*). Trenutno je vključenih 5 arhivov: CLOCKSS Archive, British Library, KB e-Depot, HathiTrust in Portico.

Bibliografski podatki in zapisi o zalogi so dostopni vsem, dostop do vsebine pa je vezan na licenčne pogoje ponudnika. Postopno bodo dodajali nove arhive, zato dopolnjujejo tudi pogoje za izbiro. Želijo vključiti zanesljive vire, ki delujejo v okviru nacionalnih ali vladnih ustanov. Servis se lahko brezplačno uporablja kot dodatna funkcija v vzajemnih katalogih in drugih servisih.

ISSN manual

Priročnik ISSN je izšel januarja 2009 in od takrat je dodanih precej novosti (ISSN consolidated in RDA ter dopolnitve formatov UNIMARC in MARC 21). Prav tako so se spremenila nekatera pravila mreže ISSN, predvsem za kontinuirane integrirane vire, elektronske reprodukcije, publikacije, tiskane na zahtevo, in vire za mobilne naprave. Nekatera pravila v priročniku so nejasna, zato jih bo treba revidirati. Delovna skupina je začela delo julija 2011. Načrtujejo, da bodo predloge pripravili do naslednjega srečanja ISSN v oktobru 2012. Tudi dogovori skupin RDA, ISBD in ISSN bodo vključeni v predloge.

RDA

Regina Reynolds (ISSN USA) je predstavila rezultate testiranja RDA ("Resource Description and access (RDA): update on adoption, impact on ISSN Network"). Pripravili so vprašalnike za katalogizatorje, uporabnike in informacijske strokovnjake in ugotovili:

- čas kreiranja zapisov se je po prvih 20 zapisih skrajšal za polovico,
- besedilo priročnika RDA je na zelo zahtevnem nivoju, katalogizatorji potrebujejo primere,
- uporabniki želijo videti prototip kataloga (pripravljen bo v 18 mesecih),
- format zapisov ne bo več MARC 21, ampak neki nov format, ki bo verjetno podoben ONIX-u.

V testni fazi so ugotovili tudi, da se zaradi modela FRBR v formatu MARC 21 v celoti ne da uporabljati pravil RDA (98 % RDA-zapisov pa je kreiranih v MARC 21). Katalogi pa bodo morali prepoznati zapise v različnih formatih (angl. *extensible catalog*). RDA bo predvidoma začele uporabljati tri nacionalne knjižnice v ZDA v začetku leta 2013.

Vpliv RDA na mrežo ISSN je dvojen: vpliva tako na dodeljevanje ISSN kot na izmenjavo podatkov.

1. Pravila za dodeljevanje ISSN

Delovna skupina za dopolnitev priročnika ISSN bo preučila razlike med RDA in ISBD consolidated. Znano je, da se pravila za dodelitev ISSN ne ujemajo s pravili RDA in ISBD. Posledično nastane različno število bibliografskih zapisov, kreiranih po različnih pravilih:

- Sprememba bibliografskega nivoja (angl. *mode of issuance*) po RDA zahteva nov opis pri spremembi bibliografskega nivoja, po ISSN in ISBD pa to ni potrebno.
- Po RDA je treba kreirati nov zapis, kadar izide nova serija ali komplet publikacije z nevezanimi listi z zamenljivo vsebino (angl. *a set of base volumes*), česar ISSN in ISBD ne obravnavata.
- Po ISSN in ISBD sprememba fizične oblike zahteva nov bibliografski opis (npr. iz diskete v CD-ROM), po RDA pa ne.
- Če se spremeni glavni stvarni naslov integrirnega vira, ne glede na to, ali gre za večjo ali manjšo spremembo, se po RDA nov zapis ne kreira. Po ISSN se pravilo večje spremembe (ki zahteva nov zapis) nanaša na serijske publikacije in integrirne vire.
- Po RDA sprememba primarne korporativne odgovornosti zahteva nov zapis, četudi naslov ni spremenjen. ISSN v takih primerih ne zahteva novega zapisa, razen če je korporativno telo del glavnega stvarnega naslova.

2. Izmenjava podatkov

IC bo moral dopolniti Register ISSN, da se bodo lahko vključevali zapisi nacionalnih ISSN-centrov, ki uporabljajo RDA. Trenutno so predvidene naslednje spremembe:

- Dodajanje, brisanje ali konvertiranje novih elementov MARC (v formatu MARC 21 ali UNIMARC), kreiranih po pravilih RDA (npr. polji 337 in 338 v MARC 21). Možna je vključitev RDA-zapisov s posebnimi "RDA-polji" ali konverzija ali brisanje "RDA-polj" z namenom, da se ohrani konsistentnost podatkov v Registru ISSN.

- Konverzija podatkov v obstoječih MARC-poljih (tj. v MARC-poljih, ki so trenutno definirana v formatih UNIMARC in MARC 21), ampak na drug način.

IC predvideva, da bodo mnogi nacionalni ISSN-centri, ki bodo začeli uporabljati RDA, ISSN-zapise še nadalje kreirali v "formatu ISSN". IC verjetno ne bo mogel procesirati RDA-zapisov, ki so kreirani po modelu FRBR. Zato pozivajo nacionalne centre, naj jim takoj sporočijo, ali nameravajo v Register ISSN pošiljati zapise po modelu FRBR. Prav tako naj jim nacionalni centri vsaj šest mesecev prej sporočijo, da bodo začeli pošiljati RDA-zapise. Dopolniti je treba Register ISSN in program Virtua in ju testirati.

ISSN CATALOGUING IN FRBR

Vmesno poročilo "ISSN cataloguing and FRBR: interim report" delovne skupine za preučitev katalogizacije v mreži ISSN in modelom FRBR je predstavil sodelavec IC François-Xavier Pelegrin.

Namen delovne skupine je preverjanje modela FRBR za kontinuirane vire in primerjava s priročnikom ISSN ter priprava navodil za mrežo ISSN. V naslednji fazi se bodo posvetovali s specialisti za FRBR, FRBR Review Group in RDA JSC o naslednjih dilemah:

- Kaj je delo, izrazna oblika in manifestacija pri serijskih publikacijah?
- Kateri so "manjkajoči" ali nepopolni odnosi v modelu FRBR?
- Kakšne so težave pri opisu odnosov med entitetami FRBR?
- Ali je ISSN-L ustrezen identifikator za izrazno obliko?
- Kakšna bo katalogizacija po modelu FRBR?

1. Delo, izrazna oblika in manifestacija pri serijskih publikacijah

Po modelu FRBR so povzete naslednje definicije, ki jih je treba uskladiti s specialisti za FRBR:

- *Pojavna oblika serijske publikacije* (angl. *serial manifestation*) je določena verzija, ki jo je izdal določen založnik z določenimi karakteristikami prikaza (velikost in tip pisave), na določenem nosilcu in z določenim identifikatorjem serijske publikacije v določeni obliki (alfanumerična ali besedna navedba).
- *Izrazna oblika serijske publikacije* (angl. *serial expression*) je določena oblika (alfanumerična ali besedna navedba) serijske publikacije ali

geografska izdaja serijske publikacije v določeni obliki ali prevedena izdaja serijske publikacije v določeni obliki. Zajema vse vrste verzij glede na medij katerega koli založnika, karakteristiko prikaza, nosilca ali identifikatorja.

- *Delo serijske publikacije* (angl. *serial work*) zajema vse pojavnne oblike serijske publikacije (različne oblike, geografske ali prevedene izdaje) in vse njihove manifestacije (na katerem koli mediju, katerega koli založnika, karakteristiko prikaza, nosilca ali identifikatorja).

Kaj pravzaprav katalogiziramo v zapisu MARC? Delo, pojavno obliko ali izrazno obliko? Gre za mešanico vsega. Polja v 1XX po UNIMARC oziroma polje 007 po MARC 21 opisujejo medij, polja v 4XX po UNIMARC oziroma polja 785 in 780 po MARC 21 opisujejo povezave med delom in entitetami izraznih oblik, polje 200 po UNIMARC oziroma polje 245 po MARC 21 je lahko naslov pojavnne oblike in tudi naslov izrazne oblike ali dela (kadar ima delo serijske publikacije eno pojavno obliko in eno izrazno obliko).

2. "Manjkajoči" ali nepopolni odnosi v modelu FRBR
S stališča mreže ISSN manjka več pomembnih odnosov ali pa so omenjeni samo kot primer. Največje vprašanje pri "manjkajočih" odnosih je, kako določiti, do katerega nivoja so lahko kreirani. Med dvema deloma, med dvema izraznima oblikama dveh različnih del ali med izraznimi oblikami istega dela itd.?
3. Težave pri opisu odnosov med entitetami FRBR
Prevod je odnos med dvema izraznima oblikama istega dela. Verzija na drugem mediju je odnos med dvema pojavnima oblikama iste izrazne oblike. Medtem ko je predhodni ali naslednji naslov odnos na nivoju dela (med dvema deloma) ali na nivoju izrazne oblike (med dvema izraznima oblikama dveh različnih del) ali med izrazno obliko ali delom.
Ne glede na to, katera rešitev bo sprejeta, bodo pri kreiranju zapisov po modelu FRBR nastajale nedoslednosti, kadar je začetno leto dela ali izrazne oblike naslednika nižje od končnega leta predhodnega dela ali izrazne oblike.
4. ISSN-L kot identifikator za izrazno obliko
Identifikator ni atribut izrazne oblike, zato je nemogoče uporabiti ISSN-L (*linking ISSN*) kot identifikator na nivoju izrazne oblike. To bi bilo logično s stališča mreže ISSN, ker so v skupini izraznih oblik vse manifestacije iste publikacije dostopne na različnih medijih.
Če bo mogoče identificirati izrazno obliko z

določenim identifikatorjem, bo verjetno izrazna oblika (alfanumerična ali besedna navedba) povzročala težave pri uporabi ISSN-L, kadar ima delo dve izrazni obliki. V tem primeru bo treba dodeliti dva različna ISSN-L za dve različni izrazni obliki, kar pa se ne bo ujemalo s pomenom ISSN-L. ISSN-L naj bi zajel vse različne vrste medijev istega kontinuiranega vira.

5. Katalogizacija po modelu FRBR

Če upoštevamo, da je številka ISSN identifikator na nivoju pojave oblike serijske publikacije, potem lahko pri katalogizaciji z doslednim upoštevanjem modela FRBR nastanejo zapisi, ki se ne bodo ujemali s pravili mreže ISSN. Kriteriji modela FRBR za razločevanje med pojavnimi oblikami iste izrazne oblike ali dela ali dveh različnih izraznih oblik ali dveh različnih del se ne ujemajo s primeri, kjer je dodeljen različen ISSN. Kriterije bo treba uskladiti med različnimi katalogizacijskimi standardi, ne le med mrežo ISSN, RDA in ISBD.

2ND CORE RESOURCE CAMPAIGN 2011

IC od leta 2007 spremlja različne baze podatkov (CrossRef, Ebsco, Swets, FirstSearch, PEPRS), kjer primerja ISSN spletnih serijskih publikacij s podatki v Registru ISSN. Marca 2011 je bilo v Registru ISSN 4.937 zapisov za tiskane serijske publikacije brez zapisa za elektronsko verzijo, ki je vključena v eno od prej navedenih baz. IC pošilja seznime nacionalnim ISSN-centrom, da jih preverijo. 34 centrov od 61 je seznime preverilo in kreiralo nove zapise. Ocenjujejo, da 30–40 % zapisov ni mogoče dodeliti ISSN, ker gre za digitalne reprodukcije, ker so številke pomanjkljive ali ker nacionalni ISSN-centri nimajo dostopa do referenčnih baz podatkov.

ISSN IN ACNP

Silvana Mangiaracina je predstavila projekt SAIISA ("A project for semi-automatic assignment of ISSN codes to Italian serials"). Namen tega projekta je dodelitev ISSN italijanskim serijskim publikacijam v katalogu ACNP. Gre za postopek polavtomatskega dodeljevanja ISSN, ki ga je razvil Mednarodni ISSN-center. Približno 34.000 zapisov (65 %) za serijske publikacije v katalogu nima ISSN-ja. To predstavlja velik problem pri uporabi kataloga za različne namene v italijanskem in mednarodnem okolju. S projektom so začeli leta 2010, tako da so ročno preverjali podatke. Na ta način so v letu in pol našli ISSN za samo 10 % zapisov. Nato sta nacionalni italijanski ISSN-center in ACNP skupaj z IC začela uporabljati polavtomatizirane postopke in ročno validacijo. Predvidevajo, da bodo dodali ISSN v 60 % zapisov.

DRUGO

Poročilo o uporabi programa Virtua

Konec 2010 je program Virtua uporabljalo 31 centrov, tudi vsi centri v mreži COBISS.Net. V letu 2010 se je izobraževanja udeležilo 24, v letu 2011 pa 22 uporabnikov.

Nagrada ISSN

V letu 2011 sta nagrado dobila ISSN-centra iz Kirgizistana in s Filipinov, ki se bosta namesto ISSN-srečanja udeležila izobraževanja v Mednarodnem ISSN-centru v Parizu. V prihodnje se bodo lahko za nagrado potegovali vsi nacionalni centri ISSN.

Spletne povezave

- <http://www.issn.org/>
- <http://www.issn.org/2-24144-Back-issues-of-ISSN-newsletter.php>
- <http://edina.ac.uk/projects/peprs/>
- http://www.ifla.org/files/cataloguing/frbr/frbr_2008.pdf

Andreja Krajnc Vobovnik